

Legal Horizons

Journal homepage: <https://legalhorizons.com.ua/en>

Legal Horizons, 14(2), 118-123

UDC 347.168

DOI: 10.21272/legalhorizons.2021.i14.p118

Legal Support of Mediation in Ukraine: Perspective Areas

Olha M. Budiachenko*

Odesa State University of Internal Affairs
65014, 1 Uspenska Str., Odesa, Ukraine

Article's History:

Submitted: 15.03.2021

Revised: 27.05.2021

Accepted: 14.06.2021

Abstract

This study investigated mediation as an alternative dispute resolution. The author emphasised the importance of active introduction of mediation in dispute resolution considering its advantages, namely operational terms of dispute resolution, saving financial resources of litigants, establishing dialogue between partners and establishing partnerships between them, confidentiality of dispute resolution. Notably, the lack of special regulation of mediation at the legislative level has a negative impact on improvement of the mechanisms for human and citizen's legal remedies, does not ensure its effective practical application. The author concluded that the simultaneous introduction of mediation to resolve disputes arising from economic, administrative, civil, family, labour, and criminal relations is debatable given the possibility of participation of public authorities and local governments in such disputes, whose powers do not include the right to execute reconciliation agreements. The author proposed to introduce mediation in resolving administrative disputes and in criminal proceedings only over time. It was confirmed that the presence of a positive experience of mediation should serve as a prerequisite for the participation of actors in the training of mediators. The study emphasised that the search for ways to satisfy the interests of the parties would be more successful if the mediator understood the legal aspects of dispute resolution, especially those arising from administrative and economic relations. In addition, considering the legislative absence of requirements for a mediator to have special education, the study provided reasoning for the introduction of mediator's speciality. It was concluded that one of the factors that may contribute to the spread of cases of mediation by litigants is the presence of positive experience in its use. Considering the above, the author argued that one of the priority measures for the introduction of mediation at the legislative level is to recognise the state funding of mediation programmes, in particular, family mediation

Keywords: mediator, civil disputes, legal regulation, economic disputes, administrative disputes, state support

Suggested Citation:

Budiachenko, O.M. (2021). Legal support of mediation in Ukraine: Perspective areas. *Legal Horizons*, 14(2), 118-123.

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

*Corresponding author

Правове забезпечення медіації в Україні: перспективні напрями

Ольга Миколаївна Будяченко

Одеський державний університет внутрішніх справ
65014, вул. Успенська, 1, м. Одеса, Україна

Анотація

Стаття присвячена медіації, як альтернативному способу вирішення спорів. Автор наголошує на важливості активного впровадження медіацій у сферу вирішення спорів з огляду на її переваги, зокрема оперативні строки вирішення спорів, заощадження фінансових ресурсів учасників спору, налагодження діалогу між сторонами спору та встановлення між ними партнерських відносин, конфіденційність процедури вирішення спору тощо. Зазначено, що відсутність спеціального врегулювання медіації на законодавчому рівні негативно впливає на процес вдосконалення механізмів захисту прав людини й громадянина, не забезпечує її ефективне застосування на практиці. Зроблено висновок, що одночасне запровадження медіації до вирішення спорів, які виникають із господарських, адміністративних, цивільних, сімейних, трудових правовідносин і кримінальних відносин є дискусійним з огляду на можливість участі у таких спорах органів державної влади та місцевого самоврядування, які в рамках своїх повноважень не наділені правом укладати примірювальні угоди. Пропонується впровадження медіації у вирішення адміністративних спорів та у кримінальні провадження тільки з часом. Підтверджено, що наявність позитивного досвіду проведення медіації має бути обов'язковою умовою участі суб'єктів у підготовці медіаторів. Наголошено на тому, що пошук способів досягнення інтересів сторін буде більш вдалим у випадку розуміння медіатором юридичних аспектів вирішення спору, а особливо тих, які виникають з адміністративних і господарських правовідносин. З огляду на відсутність у законодавстві вимог про наявність у медіатора спеціальної освіти, додатково обґрунтовано запровадження спеціалізації медіаторів. Зроблено висновок про те, що одним із факторів, який може сприяти поширенню випадків застосування медіації учасниками спорів є наявність позитивного досвіду її застосування. З огляду на викладене аргументовано одним із першочергових заходів впровадження медіації на законодавчому рівні визнати фінансування державою програм проведення медіації, зокрема, сімейної медіації

Ключові слова: медіатор, цивільні спори, правове регулювання, господарські спори, адміністративні спори, державна підтримка

Постановка проблеми

Медіація, як альтернативний спосіб вирішення спорів, набуває значної актуальності в процесі реалізації в Україні судової реформи. Важливість активного впровадження медіацій у сферу вирішення спорів визначається перевагами такого способу примирення учасників спору, зокрема, оперативними строками вирішення спорів, заощадженням фінансових ресурсів учасників спору, налагодженням діалогу між сторонами спору та встановленням між ними партнерських відносин, конфіденційністю процедури вирішення спору тощо. Більш того, ефективність медіації сьогодні визнана у багатьох європейських країнах та має спеціальне правове регулювання.

В Україні медіація не врегульована на законодавчому рівні, що негативно відображається на процесі вдосконалення механізмів захисту прав

людини й громадянина та не сприяє її ефективному застосуванню на практиці. Водночас, із 2010 року до Верховної Ради України було подано 7 Проектів Закону про медіацію, проте відповідні законопроекти або не приймаються Верховною Радою України, або відкликаються суб'єктами законодавчої ініціативи. Наразі на розгляді у Верховній Раді України знаходиться проект Закону про медіацію (далі – Законопроект про медіацію)¹, прийняття якого має стати важливим кроком на шляху адаптації української системи позаюрисдикційних способів вирішення спорів до європейських стандартів, зокрема положень Рекомендації № R(98)1 Комітету Міністрів Ради Європи щодо медіації в сімейних справах від 21.01.1998 р.²; Рекомендації № R(2002)10 Комітету Міністрів Ради Європи щодо медіації в цивільних

¹Проект Закону України № 3504 «Про медіацію» від 19 травня 2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 25.04.2021).

²Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам № R(98)1 щодо медіації в сімейних справах від 21 січня 1998 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf (дата звернення: 25.04.2021).

справах від 18.09.2002 р.¹, Директиви Європейського Союзу «Про деякі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах» № 2008/52/ЄС від 21.05.2008 р.², Конвенції ООН про Міжнародні угоди щодо врегулювання спорів за результатами медіації (Сінгапурська конвенція про медіацію) від 01.08.2019 р.³. Втім, аналіз Законопроекту⁴ свідчить про необхідність уточнення певних його положень. Зокрема, щодо спеціальної підготовки медіаторів, їхньої відповідальності тощо. Про неоднозначність багатьох положень Законопроекту про медіацію⁵ свідчить наявність на розгляді у Верховній Раді України альтернативного проекту Закону про медіацію (реєстр. № 3504-1 від 04.06.2020 р.) (далі Законопроект альтернативний)⁶, положення якого відмінні від закріплених у Законопроекті про медіацію⁷ положень про правовий статус медіатора та правила здійснення медіації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні питання застосування медіації з вирішення різних категорій спорів є предметом наукового дослідження Р.Ф. Аракелян [1], Н.В. Боженко [2], А.Г. Бортнікової [3], Н.А. Мазаракі [4], Г.О. Огречук [5], І.Г. Ясиновського [6] та ін. Так, Р.Ф. Аракелян займалася дослідженням питання медіації в контексті кримінального провадження на основі міжнародних законодавчо-нормативних актів [1]. Н.В. Боженко зосередила увагу на теоретико-історичних аспектах феномену медіації [2]. Зі свого боку, Н. Мазаракі у наукових розвідках класифікувала ключові критерії «медіабельності правових спорів» [4]. Г.О. Огречук вивчала «підстави для виникнення медіаційних правовідносин» [5]. Водночас, І.Г. Ясиновський виокремив ключові проблеми функціонування інституту медіацій в Україні [6]. Попри це, дискусійними аспектами запровадження медіації у правове поле України сьогодні залишаються визначення сфери застосування медіації, кваліфікаційні вимоги до медіатора тощо.

Мета статті

Вказане вище підтверджує актуальність заявленої теми дослідження, метою якого є обґрунтування

пропозиції щодо правового забезпечення медіації як альтернативного способу вирішення спорів.

Виклад основного матеріалу

Важливим аспектом медіації є сфера її застосування. Так, Законопроектом про медіацію пропонується впровадження медіації до спорів, які виникають у господарських, адміністративних, цивільних, сімейних, трудових правовідносинах, кримінальних провадженнях під час укладання угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим та в інших сферах суспільних відносин⁸. Застосування медіації до визначених категорій спорів без будь-яких виключень є дискусійним з огляду на ймовірність участі у таких справах органів державної влади та місцевого самоврядування, які у межах своїх повноважень не наділені правом укладати примірювальні угоди. Отже, такі зміни у законодавство обумовлюють успіх його реалізації тільки за умови внесення змін у податкове, кримінальне та адміністративне законодавство. Наприклад, у Нідерландах, податкові органи у рамках медіації можуть запропонувати суб'єкту платнику податків імунітет від майбутніх перевірок [7]. Більш того, для успішного застосування медіації у всіх зазначених сферах вкрай необхідними є медіатори, які мають спеціальні навички зі стратегій вирішення спорів у відповідних сферах. Досвід зарубіжних країн свідчить про поступове ведення медіації, тобто тільки після ретельних досліджень і експериментів. У такий спосіб, доцільним є впровадження медіації задля вирішення адміністративних спорів та у кримінальні провадження тільки з часом.

У продовження питання про підготовку медіаторів варто зосередити увагу на такому аспекті. Відповідно до частини другої статті 10 Законопроекту про медіацію, правом підготовки медіаторів наділені «заклади освіти та організації, що забезпечують проведення медіації, суб'єкти господарювання незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, що мають право надавати послуги у сфері медіації або організувати їх надання відповідно до законодавства»⁹.

¹Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам № R(2002)10 щодо медіації в цивільних справах від 18 вересня 2002 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf (дата звернення: 25.04.2021).

²Директива Європейського парламенту і Ради № 2008/52/ЄС про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах від 21 травня 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95#Text (дата звернення: 25.04.2021).

³Конвенція ООН про Міжнародні угоди щодо врегулювання спорів за результатами медіації від 01 серпня 2019 р. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/mediation_convention_r.pdf (дата звернення: 25.05.2021).

⁴Проект Закону України № 3504 «Про медіацію» від 19 травня 2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 25.05.2021).

⁵Там же, 2020.

⁶Проект Закону України № 3504-1 «Про медіацію» від 4 червня 2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69023 (дата звернення: 25.05.2021).

⁷Там же, 2020.

⁸Там же, 2020.

⁹Проект Закону України № 3504 «Про медіацію» від 19 травня 2020 р.

У Законопроекті альтернативному уточнюється про необхідність акредитації таких суб'єктів Радою медіаторів України¹. Вважаємо такий підхід до визначення суб'єктів, які наділенні правом здійснення підготовки майбутніх медіаторів недостатнім для забезпечення належного рівня їх професійності.

Вкрай важливою є участь у здійсненні такої підготовки медіаторів, які мають позитивний досвід її проведення. Водночас, заклади освіти можуть і не мати у своєму штаті таких фахівців. Більш того, у таких суб'єктів не буде потреби залучати сторонніх фахівців до цього процесу, адже в Законопроекті про медіацію² відсутні відповідні вимоги. Отже, доцільним є закріплення кваліфікаційних вимог до таких суб'єктів. Переконані, що наявність позитивного досвіду проведення медіації має бути обов'язковою умовою участі суб'єктів у підготовці майбутніх медіаторів. Щодо підготовки медіаторів актуальним є питання про їхню спеціалізацію, адже у Законопроекті про медіацію³ передбачається можливість бути медіатором будь-якій особі, яка має вищу освіту та пройшла базову підготовку у сфері медіації в Україні або за її межами. Отже, до медіатора ставиться вимога про наявність вищої освіти за будь-яким фахом.

Варто зазначити, що в законодавстві зарубіжних країн також відсутні вимоги про наявність у медіатора спеціальної освіти. Наприклад, відповідно до Закону Латвії «Про медіацію» від 22.05.2014 року⁴ медіатором може бути особа, яка має вищу освіту. Подібні вимоги до особи медіатора встановлені й у ст. 4 Закону Білорусі «Про медіацію» від 12.07.2013 р.⁵ Законодавство Болгарії⁶ та Грузії⁷ взагалі не встановлюють вимоги до освіти медіатора, ключове значення має наявність сертифіката про проходження тренінгів з медіації відповідно до програми сертифікації медіаторів. Заразом, як слушно підкреслює Н.В. Боженко, «медіація існує на стику різних дисциплін і в юридичній літературі її характеризують як ланку, що пов'язує юриспруденцію та психологію» [8, с. 8]. Погоджуючись з автором, варто відзначити важливість знання медіатором психологічних аспектів ведення переговорів та наявність знань у сфері юриспруденції, реалізація яких допоможе сторонам запропонувати всі можливі варіанти вирішення спору в рамках чинного законодавства, особливо у процесі

вирішення спорів, які виникають у господарських або адміністративних правовідносинах.

Втім, у науковій літературі майже сталою є позиція, яка заперечує необхідність наявності у медіатора юридичної освіти. Так, на переконання фахівців, «представники інших професій – психологи, інженери, лікарі, вчителі – є не гіршими за юристів медіаторами» [9, с. 182]. В. Волинець наголошує на тому, що впродовж медіації медіатор має працювати з емоціями учасників спору, надавати сторонам можливість їх виразити, корегувати їх за допомогою спеціальних технік, намагатися розуміти їхні почуття, водночас як, юристи більш зосереджують увагу на документації і жодним чином не звертають уваги на почуття, інтереси та емоції клієнтів [10]. Зі свого боку, І.Г. Ясиновський під час визначення правового статусу медіатора вказує на необхідність наявності у нього вищої юридичної (або іншої) освіти [11, с. 13].

Звісно, для медіатора важливе знання емоційних реакцій сторін, адже вони можуть допомогти визначити їхні істинні інтереси у вирішенні спору. Втім, вважаємо можливим вивчення психологічних аспектів цієї професії в рамках спеціальної підготовки медіаторів. Щодо наявності у медіатора юридичної освіти допускаємо, що наведена позиція науковців висловлена з урахуванням того, що медіатор не пропонує сторонам варіант вирішення спору, його метою є налагодження між ними комунікації, довірливих відносин, створення сприятливої атмосфери, акцентування уваги на інтересах сторін та способах їх досягнення. Попри це, переконані, що пошук способів досягнення інтересів сторін буде більш вдалим у випадку розуміння медіатором юридичних аспектів вирішення спору, саме це може унеможливити розчарування сторін у випадку, якщо досягнення сторонами консенсусу в процесі медіації не має юридичних перспектив. Втім, наявність у медіатора юридичної освіти є особливо важливою у випадку вирішення адміністративних та господарських спорів. Сімейні спори та більшість цивільних спорів можуть не вимагати від медіатора знань у сфері юриспруденції, наприклад, спори про встановлення місця проживання дитини. Саме тому важливим моментом підготовки медіаторів є їхня спеціалізація, наявність якої не передбачено ні Законопроектом

¹Проект Закону України № 3504-1 «Про медіацію» від 04 червня 2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69023 (дата звернення: 25.05.2021).

²Там же, 2020.

³Там же, 2020.

⁴Закон Латвійської Республіки № 108 «Про медіацію» від 22 травня 2014 р. URL: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/266615> (дата звернення: 25.05.2021).

⁵Закон Республіки Білорусь № 58-3 «Про медіацію» від 12 липня 2013 р. URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H11300058> (дата звернення: 25.05.2021).

⁶Закон Республіки Болгарії № 110 «Про медіацію» від 17 грудня 2004 р. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135496713> (дата звернення: 25.05.2021).

⁷Закон Грузії № 4954 «Про медіацію» від 18 вересня 2019 р. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/4646868?publication=0> (дата звернення: 25.05.2021).

про медіацію¹, ні Законопроектом альтернативним².

Відзначимо, що у науковій літературі висловлюються пропозиції про наявність у медіаторів спеціалізації. Так, Н.В. Боженко висловлює пропозицію про «створення Єдиного реєстру медіаторів, організацій та центрів, що надають послуги медіації України з розмежуванням діяльності відповідно до напрямку їх спеціалізації» [8, с. 9]. І.Г. Ясиновський також наголошує на необхідності запровадження реєстру медіаторів у кожній сфері (галузі) [11, с. 4]. Вбачається очевидним, що спеціалізація завжди сприяє підвищенню рівня послуг, що надаються певним суб'єктом. Зважаючи на відсутність вимог про наявність у медіатора спеціальної освіти у певній сфері запровадження спеціалізації медіаторів значно підвищить ефективність її проведення. Більш того, з огляду на кількість годин підготовки фахівця у сфері медіації вбачається можливим включення до відповідної програми підготовки циклу юридичних дисциплін тільки за певною спеціалізацією. Саме у такий спосіб може бути мінімізовано негативний вплив відсутності у медіатора юридичної освіти.

Варто наголосити, що підготовка професійних медіаторів є перспективною тільки у випадку широкого застосування медіації учасниками спорів та наявності позитивного досвіду її застосування. Як наслідок, одним із першочергових заходів впровадження медіації на законодавчому рівні має бути державна підтримка медіаторів. Заразом, доводиться констатувати, що ні Законопроектом про медіацію³, ні Законопроектом альтернативним не передбачено надання такої підтримки медіаторам⁴.

У науковій площині українські вчені неодноразово наголошували на необхідності підтримки медіаторів державою. Так, Н.А. Мазаракі однією із цілей державної підтримки та правового забезпечення медіації вважає заохочення державою фізичних та юридичних осіб до вирішення спорів у порядку медіації [12, с. 15]. Н. Крестовська та Л. Романадзе слушно відзначають про те, що ефективність застосування сімейної медіації, в результаті якої спостерігається тенденція збереження сімейних цінностей стало причиною збільшення державного фінансування програм сімейної медіації [9, с. 184]. Водночас, серед факторів, які перешкоджають імплементації процедури медіації в законодавство України І.Г. Ясиновський справедливо називає такі: «недостатній рівень довіри до цієї послуги; недостатня

поінформованість суспільства і громадян про медіацію; складність вибору медіатора; низький рівень співпраці з міжнародними організаціями; відсутність належного фінансування та незначна підтримка держави» [11, с. 8].

У світлі наведеного заслуговує на увагу досвід регулювання порушеного питання у зарубіжних країнах. Наприклад, у Латвії реалізується програма «Посередництво у сімейних спорах», в рамках якої держава виділяє кошти на оплату послуг медіатора для вирішення сімейних спорів, які зачіпають інтереси дитини, зокрема спорів щодо спілкування із дитиною, визначення її місця проживання, виплати аліментів тощо. У рамках цієї програми медіаторам за рахунок державних коштів оплачується п'ять сеансів медіації тривалістю 60 хвилин по 30 Євро кожний сеанс [13]. Голова Ради сертифікованих медіаторів Евія Клаве відзначає, що у 2020 році під час реалізації програми було укладено 283 угоди з посередником, з яких приблизно 60 % було укладено з частковим або повним погодженням [14]. Переконані, що запозичення такого позитивного досвіду є перспективним не тільки для інституту медіації в Україні, а й для підтримки сімейних та інших цінностей у суспільстві тощо.

Висновки

Отже, перспективними напрямками правового забезпечення медіації постають такі: 1) першочергове впровадження медіації у вирішення спорів, які виникають у цивільних, сімейних, господарських правовідносинах і тільки з часом у спори, які виникають в адміністративних та кримінальних правовідносинах; 2) наділення правом підготовки медіаторів суб'єктів, які мають позитивний досвід проведення медіації або тільки за умови залучення такими суб'єктами осіб з окресленим досвідом; 3) запровадження спеціалізації медіаторів; 4) фінансування державою програм проведення медіації.

Реалізація запропонованих пропозицій сприятиме підвищенню культури вирішення спорів, рівня забезпечення права особи на захист своїх прав і свобод та приведення чинного законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів. Обґрунтування пропозиції щодо порядку проведення медіації під час вирішення конфліктів у сфері цивільно-правових відносин має стати предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

- [1] Аракелян Р.Ф. Правова парадигма розбудови інституту медіації в кримінальному провадженні України. *Юридична наука*. 2017. № 8(74). С. 118–125.

¹Проект Закону України № 3504 «Про медіацію» від 19 травня 2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 25.05.2021).

²Проект Закону України № 3504-1 «Про медіацію» від 04 червня 2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69023 (дата звернення: 25.05.2021).

³Там же, 2020.

⁴Там же, 2020.

- [2] Боженко Н.В. Медіація як один із засобів врегулювання адміністративних спорів: теоретико-історичний аспект. *Право.ua*. 2017. Вип. 1. С. 95–98.
- [3] Бортнікова А.Г. Критерії медіабельності публічно-правового спору. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. Вип. 6. URL: http://vjhr.sk/archive/2017_6/5.pdf (дата звернення: 25.05.2021).
- [4] Мазараки Н. Щодо поняття медіабельності спору. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. Вип. 12. С. 258–262.
- [5] Огренчук Г.О. Договори про проведення медіації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. № 30(1). С. 144–148.
- [6] Ясиновський І.Г. Проблеми впровадження та проведення медіації в Україні. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 55. С. 260–267.
- [7] Податкова служба. Як ми можемо вам допомогти. URL: <https://www.belastingdienst.nl/> (дата звернення: 25.05.2021).
- [8] Боженко Н.В. Адміністративно-правове забезпечення медіації як способу вирішення адміністративних спорів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 15 с.
- [9] Медіація у професійній діяльності: підручник / за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. 462 с.
- [10] Волинець В. Техніки та методи медіації, які корисно застосовувати в роботі юриста. *Юридична газета*. 2020. № 9(715). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/tehniki-ta-metodi-mediaciyi-yaki-korisno-zastosovuvati-v-roboti-yurista.html> (дата звернення: 25.05.2021).
- [11] Ясиновський І.Г. Імплементация процедури медіації в українське законодавство: теоретико-правовий аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 20 с.
- [12] Мазараки Н.А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 40 с.
- [13] Посередницькі послуги під час вирішення сімейних суперечок. URL: <https://sertificetimediatori.lv/mediacijas-pakalpojumi-gimenes-stridu-risinasana/> (дата звернення: 25.05.2021).
- [14] Клаве Е. Медіація – можливість покращити культуру вирішення суперечок. URL: <https://lvportals.lv/viedokli/324288-mediacija-iespeja-uzlabot-stridu-risinasanas-kulturu-2021?fbclid=IwAR3RnOTymA0OblfwSUFwRo3lPL6mdiq404k4RacYACG1qIAd8YCMm2bY9M> (дата звернення: 25.05.2021).

References

- [1] Arakelyn, R.F. (2017). Legal paradigm of the institution of mediation in the criminal proceedings of Ukraine. *Juridical Science*, 8(74), 118-125.
- [2] Bozhenko, N.V. (2017). Mediation as one of the means of settling administrative disputes: Theoretical and historical aspect. *Law.ua*, 1, 95-98.
- [3] Bortnikova, A.H. (2017). Criteria for the mediaability of a public law dispute. *Visegrad Journal on Human Rights*, 6. Retrieved from http://vjhr.sk/archive/2017_6/5.pdf.
- [4] Mazaraki, N. (2018). Regarding the concept of mediaability of the dispute. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 12, 258-262.
- [5] Ohrenchuk, H.O. (2015). Contracts for mediation. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 30(1), 144-148.
- [6] Yasynovskyi, I.H. (2015). Problems of implementation and conduct of mediation in Ukraine. *Actual Problems of Politics*, 55, 260-267.
- [7] Tax authorities. What can we help you with? (n.d.). Retrieved from <https://www.belastingdienst.nl/>.
- [8] Bozhenko, N.V. (2018). *Administrative and legal support of mediation as a way to resolve administrative disputes* (Candidate thesis, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine).
- [9] Krestovska, N., & Romanadze, L. (Eds.). (2019). *Mediation in professional activities*. Odessa: Ekolohiia.
- [10] Volynets, V. (2020). Techniques and methods of mediation that are useful to use in the work of a lawyer. *Yurydychna Hazeta*, 9(175). Retrieved from <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/tehniki-ta-metodi-mediaciyi-yaki-korisno-zastosovuvati-v-roboti-yurista.html>.
- [11] Yasynovskyi, I.H. (2016). *Implementation of the mediation procedure in Ukrainian legislation: Theoretical and legal analysis* (Candidate thesis, National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine).
- [12] Mazaraki, N. (2019). *Theoretical and legal bases of introduction of mediation in Ukraine* (Doctoral thesis, Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, Ukraine).
- [13] Mediation services in resolving family disputes. (2019). Retrieved from <https://sertificetimediatori.lv/mediacijas-pakalpojumi-gimenes-stridu-risinasana/>.
- [14] Klave, Ye. (2021). Mediation – an opportunity to improve the culture of dispute resolution. Retrieved from <https://lvportals.lv/viedokli/324288-mediacija-iespeja-uzlabot-stridu-risinasanas-kulturu-2021?fbclid=IwAR3RnOTymA0OblfwSUFwRo3lPL6mdiq404k4RacYACG1qIAd8YCMm2bY9M>.